

Z kroniki naukowej

UNIA EUROPEJSKA W OBLICZU STRATEGICZNYCH WYZWAŃ QUO VADIS, EUROPO? O PRZYSZŁOŚCI UE Z RÓŻNYCH PERSPEKTYW

Konferencja naukowa pt. „Unia Europejska w obliczu strategicznych wyzwań. Quo vadis, Europo? O przyszłości UE z różnych perspektyw” odbyła się w dniach 20-21 października 2016 r. w siedzibie Instytutu Zachodniego w Poznaniu. Konferencja została zorganizowana przez Katedrę Europeistyki Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu we współpracy z Wydziałem Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Instytutem Zachodnim w Poznaniu oraz Polskim Stowarzyszeniem Badań Wspólnoty Europejskiej (PECSA). Patronat Honorowy nad spotkaniem objęli: rektor Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu prof. dr. hab. Maciej Żukowski, Marszałek Województwa Wielkopolskiego Marek Woźniak oraz poseł do Parlamentu Europejskiego dr Krystyna Łybacka. Konferencja wpisywała się w program obchodów 90-lecia Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu oraz 20-lecia istnienia Katedry Europeistyki. Celem była próba odpowiedzi na pytanie: „Co takiego dzieje się z Unią Europejską?” Obecnie, kiedy zmagamy się m.in. z kryzysem migracyjnym, perspektywą opuszczenia Wspólnoty przez Wielką Brytanię, koniecznością utrzymania konkurencyjności w gospodarce światowej oraz z negocjacjami umów handlowych, wielu odnosi wrażenie, że UE nie jest w stanie poradzić sobie ze swoimi problemami. Powyższe kwestie były podnoszone podczas wygłaszanych prezentacji, co dowodzi faktu, że stoimy w obliczu wielkiego wyzwania, wymagającego szerokiej i poważnej refleksji nad przyszłością.

Po uroczystym otwarciu konferencji rozpoczęła się sesja plenarna moderowana przez dra Michała Nowosielskiego. Jako pierwszy głos zabrał prof. Bogdan Koszel, który wygłosił referat *Niemiecko-francuskie przywództwo w Unii Europejskiej w XXI w. Problemy i wyzwania*. Prelegent wskazał na sukces, jakim jest współdziałanie obu państw, mimo ujawniających się rozbieżności. Odmienne stanowisko prezentowano w takich kwestiach, jak: rozszerzenie UE o kraje Europy Wschodniej, sposoby rozwiązania kryzysu w strefie euro czy polityka energetyczna. „Sojusz” francusko-niemiecki dążył do odcięcia się od amerykańskiej interwencji w Iraku, wspólnie pracowano przeciwko Brexitowi, a także w sprawie uchodźców, choć Francuzi zgłaszali zastrzeżenia wobec zachowania Niemiec. Prof. Koszel wskazał na przewagę Pani kanclerz w tandemie Hollande-Merkel. Wyraził również zainteresowanie przebiegiem przyszłej współpracy w kontekście zbliżających się wyborów w obu krajach.

W kolejności głos zabrała dr Magdalena Sapała-Maenhout i zaprezentowała referat *Reforma budżetu UE – jak wykorzystać okazję do zmian?* W prezentacji zostały wskazane czynniki przemawiające za tym, że owa okazja istnieje. Pojawiają się propozycje zmian po stronie dochodowej, toczy się dyskusja nad budżetem dla strefy euro i jego ewentualną rolą,

a na horyzoncie rysuje się perspektywa naruszenia dotychczasowej równowagi w budżecie związana z Brexitem, jak również szansa na usprawnienie rozmów nad jego zmianą, które dotąd hamowała Wielka Brytania. Co powinno zostać zmodyfikowane? Wskazano na przestawienie priorytetów i konieczność innego wydatkowania środków (walka z bezrobociem, ochrona zdrowia) oraz na system decyzyjny. Dr Sapała-Maenhout podkreśliła także, że zauważalna jest poprawa w wyjaśnianiu obywatelom Unii kwestii budżetowych, ale nadal jest ono zbyt słabe.

Sesję plenarną zamknęło wystąpienie prof. Zbigniewa Czachóra pt. *Przyszłość Unii Europejskiej. Między nadzieją a eurosceptycyzmem i radykalizmem*. Profesor rozważał obecny kryzys w UE i zastanawiał się, czy ma on charakter majoryzujący. Wskazał na kilka jego odmian, jak choćby kryzys zaufania, kryzys finansowy, czy ten związany z wynikiem referendum brytyjskiego. UE, będąca projektem oświeceniowym i emocjonalnym, funkcjonuje dziś w warunkach, w których większą rolę zdają się odgrywać emocje niż rozum. Postawione zostało również pytanie, czy kryzys pozytywnie wpłynie na konsolidację współpracy czy raczej nią zachwieje?

W kolejnych częściach konferencji odbyło się dziewięć sesji tematycznych, a obrady zakończył panel dyskusyjny nt. *Edukacji, badań i rozwoju w przestrzeni europejskiej*. W konferencji wzięło udział 70 osób – przedstawiciele ośrodków akademickich zajmujących się problematyką integracji europejskiej, instytucji unijnych oraz organizacji pozarządowych. Wygłoszono ponad 30 referatów, których autorzy analizowali przyczyny i potencjalne skutki współczesnych problemów Europy. W niniejszym sprawozdaniu omówione zostały wybrane referaty zaprezentowane podczas sesji tematycznych.

Pierwsza sesja tematyczna, moderowana przez prof. Ewę Małuszyńską, dotyczyła wyznań strefy euro. Rozpoczęła ją prof. Elżbieta Kawecka-Wyrzykowska referatem *Trade specialisation and Economic and Monetary Union: implication for Poland*. Prelegentka podkreśliła istotność synchronizacji cyklu koniunkturalnego jako czynnika decydującego o dopasowaniu państwa do unii walutowej. Kolejnym ważnym wnioskiem było wskazanie, że tylko wzrost handlu wewnątrzgałęziowego między krajami zjednoczonymi w unii walutowej gwarantuje redukcję ryzyka związanego z szokami asymetrycznymi. Profesor Kawecka-Wyrzykowska przedstawiła obraz owego handlu dla Polski. Od początku utworzenia strefy euro, handel Polski z tymi krajami wzrastał szybciej niż z krajami spoza strefy. Korelacja cyklu koniunkturalnego Polski ze strefą jest obecnie na tyle wysoka, by nie stanowić przeszkody dla przyjęcia przez nasz kraj waluty euro. Należy jednak wziąć pod uwagę, iż jest to przede wszystkim decyzja polityczna.

Wystąpienie dr Aleksandry Borowicz oraz dra Macieja Krzemińskiego pt. *Waluta euro w państwach Europy Środkowej i Wschodniej* odnosiło się do doświadczeń państw, które wraz z Polską przystąpiły do UE i wprowadziły już wspólną walutę. Były to: Litwa, Łotwa, Estonia, Słowacja i Słowenia – kraje małe, po okresie transformacji, które ze względów historycznych dużą część handlu kierowały do Europy wschodniej. Prelegenci przeprowadzili analizę porównawczą. Duży nacisk został położony na zależność między polityką monetarną i fiskalną w badanych gospodarkach. Krytycznej analizie poddano odmienne modele akcesji, a także wskazano na dobre i złe praktyki wraz z rekomendacjami dla Polski.

Dr hab. Małgorzata Janicka w prezentacji pt. *Mechanizmy działania strefy euro a uwarunkowania wybuchu kryzysu finansowego* postawiła hipotezę, iż brak zmian owych mechanizmów przyczyni się do wygenerowania kolejnego kryzysu w strefie. Wśród kryzysogennych uwarunkowań funkcjonowania strefy zostały wymienione: pozbawienie państw narzędzi polityki gospodarczej, zakończenie pełnienia przez banki centralne roli pożyczkodawcy ostatniej

instancji oraz brak nadzoru nad rynkiem finansowym na poziomie ponadnarodowym. Nadto należy zwrócić także uwagę na fakt, iż lata coraz głębszej integracji nie spowodowały wykształcenia się europejskiej tożsamości i solidarności, a kraje strefy euro zmagają się z problemem identyfikacji swojego miejsca w zjednoczonej Europie.

Podczas sesji *Wybrane uwarunkowania funkcjonowania UE* dr hab. Bartosz Michalski podjął temat konkurencyjności polskiego eksportu surowco- oraz pracochłonnego w warunkach członkostwa w UE, koncentrując się ewolucji jego zaawansowania technologicznego. Prelegent zwrócił uwagę na konieczność działań restrukturyzacyjnych w niektórych sektorach ze względu na niską trwałość ich przewag konkurencyjnych. Analizą objęto strumienie handlowe w ujęciu ich czynnikochłonności, strukturę salda bilansu handlowego oraz kierunek zmian ujawnionych przewag komparatywnych, penetracji importowej oraz ujawnionej przewagi w handlu. Podczas dyskusji zwrócono uwagę, że podjęta problematyka wpisuje się również w kontekst bezpieczeństwa ekonomicznego Polski związanego z utrwaleniem luki rozwojowej.

Kolejny panel dotyczył wyzwań wewnętrznego i zewnętrznego bezpieczeństwa UE, a głównym jego tematem był szeroko dyskutowany obecny kryzys migracyjny. Podczas wystąpienia pt. *In search of a new migration and asylum policy in times of the EU migrant and refugee crises of 2014+* dr Marta Pachocka zwróciła uwagę, iż kryzys, którego źródła należy szukać w tzw. Arabskiej Wiośnie, dotyka państw UE w nierównym stopniu. Można wyróżnić takie kraje, jak Grecja czy Włochy – kraje pierwszego kontaktu, kraje tranzytowe oraz kraje, które nie zostały dotknięte kryzysem. M. Pachocka podkreśliła również, że przyjęta w 2015 r. agenda migracyjna jest implementowana w zbyt małym stopniu lub w niektórych państwach nie jest implementowana w ogóle.

Prof. UAM dr hab. Anna Potyrała przedstawiła wnioski umieszczone w artykule pt. *Kryzys migracyjny – wyzwanie czy zagrożenie dla Unii Europejskiej?* Kryzys pierwotnie miał charakter uchodźczy i był efektem konfliktów wewnętrznych oraz międzynarodowych. Między innymi z uwagi na fakt, iż UE oparta jest na prawach człowieka, państwa członkowskie powinny udzielić pomocy osobom uciekającym przez wojnami. Jednakże w 2014 r. zmienił się charakter kryzysu. Poza uchodźcami granice UE w coraz większej liczbie przekraczali migranci ekonomiczni. Od początku 2015 r. nie tylko na szczybach unijnych, ale również wśród obywateli ścierają się dwa stanowiska, z których jedno – konieczność ograniczenia napływu cudzoziemców – wybrzmiewa szczególnie głośno. Kryzys migracyjny, początkowo rozpatrywany w kategoriach wyzwania, coraz częściej widziany jest jako zagrożenie kulturowe oraz polityczno-militarne, niosące np. wzrost przestępczości i ryzyko zamachów terrorystycznych. Problem wywołał również dyskusję na temat pojęcia solidarności, która według państw tworzących „koalicję niechętnych” nie powinna być rozumiana jako przyjmowanie migrantów, ale jako zabezpieczenie granic zewnętrznych.

Bilans polityki dotyczącej uchodźców w Niemczech: sukcesy i niepowodzenia przedstawiony przez dr Martę Balcerek-Kosiarz w dużej mierze odnosił się do tzw. pakietu azylowego, mającego na celu uproszczenie procedury azylowej. Wnioski z przeprowadzonej analizy wskazują, że udało się przyspieszyć działania wynikające z polityki azylowej, jednakże nadal pozostaje wiele problemów, których zapisy ustawy nie rozwiązały. Obok nadmiernego obciążenia budżetowego gmin pojawiają się trudności z finansowaniem zabezpieczeń społecznych. Okazało się również, iż przepływ ludności jest zdecydowanie większy niż przewidywano.

Wystąpienie dr Anny Moraczewskiej *Hybrydowość granic Unii Europejskiej w środowisku międzynarodowym* rozpoczęło się od podkreślenia fundamentalnego znaczenia granic jako

gwarancji bezpieczeństwa i suwerenności oraz przenikania się tego, co wewnątrz z tym, co na zewnątrz. Wskazano również na różne rodzaje granic: granice państw członkowskich, granice UE, jak również granice strefy Schengen. W dalszej części dr Moraczewska prowadziła rozważania nad tym, czy forma granic UE stanowi dla niej zagrożenie, czy też ma charakter adaptacyjny. Podkreśliła, iż Unia sama w sobie jest hybrydą. Dotyczy to choćby takich kwestii, jak suwerenność państw i ponadnarodowość lub podział kompetencji między poziom unijny a narodowy.

Panel zakończył się długą dyskusją na temat kryzysu migracyjnego. Zastanawiano się nad pojęciem solidarności, systemem kwotowym oraz nad rozwiązaniem alternatywnym dla relokacji. Konkluzją było podkreślenie zobowiązań wynikających z członkostwa w UE oraz solidarności i konieczności zrozumienia, że problem jest problemem całej Wspólnoty, nie tylko państw mających bezpośredni kontakt z migrantami.

Kontynuacją dyskusji na temat kryzysu migracyjnego były rozważania podjęte podczas sesji *Tendencje i przemiany w Unii Europejskiej*. Prelegenci podkreślali znaczenie struktury wiekowej społeczeństwa UE dla dalszego funkcjonowania gospodarki europejskiej. Mgr Hanna Kelm w referacie pt. *Badanie efektywności instrumentów polityki prorodzinnej w krajach UE* zwróciła uwagę na konieczność wspierania rodzin przez państwa członkowskie, stawiając za cel prowadzonych badań identyfikację tych instrumentów polityki prorodzinnej w krajach UE, które okazały się najbardziej efektywne. Podczas dyskusji powoływano się na prognozy *Eurostatu*, zgodnie z którymi struktura wiekowa społeczeństw w UE do 2060 r. zmieni się diametralnie – odsetek osób powyżej 65. roku życia wzrośnie do ponad 30%, przy jednoczesnym spadku udziału dzieci oraz osób w wieku produkcyjnym.

Uczestnicy sesji nt. polityki gospodarczej i fiskalnej UE moderowanej przez dr Idę Musiałkowską dyskutowali o prawnych aspektach funkcjonowania rynku finansowego UE (dr hab. Tomasz Nieborak), o przyczynach i skutkach gospodarczych decyzji o wyjściu z UE przez Wielką Brytanię (dr Agnieszka Kłós), a także o fiskalnych konsekwencjach zniesienia opłaty cukrowej (dr hab. Maciej Cieślukowski).

Prezentacja dr Joanny Skrzypczyńskiej pt. *Stosunki UE – Chiny na forum WTO* otworzyła sesję poświęconą miejscu UE w gospodarce globalnej. Głównym zagadnieniem były kwestie unijnej polityki antydumpingowej oraz nadanie Chinom statusu gospodarki wolnorynkowej. Z badań przeprowadzonych przez dr Skrzypczyńską wynika, iż znacząca liczba państw zgromadzonych w *WTO* przyznała Chinom ten status, jednakże dla żadnego z nich Państwo Środka nie jest ważnym partnerem handlowym. Przedstawiciele niektórych branż w Unii sprzeciwiają się temu, chcąc chronić się przed konkurencją chińskich towarów. Ważny jest również sprzeciw Stanów Zjednoczonych, zwłaszcza w kontekście negocjowanej umowy *TTIP (Transatlantic Trade and Investment Partnership)*. Prelegentka przedstawiła trzy możliwe scenariusze rozwiązania tego problemu: zachowanie *status quo* (co spowoduje protest Chin), nadanie im statusu gospodarki wolnorynkowej (niechęć części państw członkowskich UE), bądź znalezienie nowego instrumentu ochronnego dla rynku wspólnotowego.

W drugiej części dr Olga Śniadach wygłosiła referat pt. *Unijna polityka bezpieczeństwa żywności a wyzwania globalne*. Polityka UE na tym obszarze skupia się na: zapewnieniu, aby żywność była bezpieczna, ochronie zdrowia oraz prawie do informacji. Prelegentka wyraźnie zaznaczyła różnicę między bezpieczną żywnością a bezpieczeństwem żywnościowym, czyli stanem, w którym wszyscy mają dostęp do żywności. Unia podejmuje wiele działań, by jakość żywności na rynku europejskim była jak najlepsza: prowadzi promocję zrównoważonej konsumpcji, platformy wymiany dobrych praktyk oraz włącza do polityki kwestie środowi-

skowe. W toku dyskusji pojawiło się wiele pytań związanych z podpisaną już umową *CETA* (*Comprehensive Economic and Trade Agreement*), która wzbudzała wiele kontrowersji, szczególnie w zakresie bezpiecznej żywności.

W sesji *Ochrona klimatu i zrównoważony rozwój* gościem specjalnym był poseł do Parlamentu Europejskiego Andrzej Grzyb, który w swej parlamentarnej działalności zajmuje się ochroną środowiska naturalnego, zdrowia oraz bezpieczeństwem żywności. Podczas dyskusji podjęto tematykę rolnictwa w UE oraz działalności UE w zakresie zmian klimatu. Mgr Jakub Staniszewski przedstawił koncepcję zrównoważonej intensyfikacji rolnictwa w państwach UE. Problemem walki ze zmianami klimatycznymi zajęła się natomiast dr Monika Adamczak-Retecka, odnosząc się w tej kwestii do strategii *Europa 2020*. Poseł Andrzej Grzyb skomentował sprawę rozwoju rolnictwa oraz zmian klimatycznych z punktu widzenia działalności Parlamentu Europejskiego, akcentując sprawę bezpieczeństwa żywności w kontekście szeroko dyskutowanych umów handlowych UE ze Stanami Zjednoczonymi (*TTIP*) oraz Kanadą (*CETA*).

Konferencja zakończyła się panelem dyskusyjnym *Edukacja, Badania i Rozwój w przestrzeni europejskiej*. Najpierw rozważano, jakich metod używać w edukacji, jak uczyć o Europie, czy prowadzenie studiów europejskich ma nadal sens oraz jak powinna wyglądać współpraca uczelni z otoczeniem (przedsiębiorstwa, organizacje pozarządowe). Studia europejskie w Polsce były atrakcyjne ok. 2003 r. i kilka lat po akcesji do UE, potem nastąpiła tendencja spadkowa. Przyczyną tego procesu są wymagania stawiane przed absolwentami na rynku pracy. Sama wiedza o Europie/UE i jej historii jest niewystarczająca, dlatego należy podkreślać, iż kwestie europejskie „rozlewają się” na wiele zagadnień. Edukację o UE należy prowadzić w interdyscyplinarny sposób, który umożliwi studentom nabycie kompetencji oczekiwanych na rynku pracy. Jest to szczególnie ważne w tym trudnym momencie, gdy Unia zмага się z wieloma odmianami kryzysu. Otwieranie się na uczestnictwo w procesie integracyjnym powinno mieć charakter długotrwały. Uznano konieczność współpracy uczelni z przedsiębiorstwami, jednakże zwrócono uwagę na konieczność znalezienia właściwej metody pogodzenia różnych celów akademików i przedstawicieli świata biznesu. Bardziej premiować należy również współdziałanie z organizacjami pozarządowymi, gdzie nadal pozostaje wiele do zrobienia.

Judyta Cabańska, Justyna Sikorska

KONGRES CZECHOZNAWSTWA POLSKIEGO 2016

Badania nad dziejami ziem czeskich mają w polskiej historiografii ustaloną tradycję i spory dorobek. Prowadzone są one w wielu polskich ośrodkach akademickich i instytucjach naukowych. Szeroko rozumianą problematykę czeską podejmują także publicyści. Można jednak odnieść wrażenie, że środowisko czecznawców nie jest najlepiej zintegrowane. Od wielu lat wysiłek na rzecz owej integracji podejmuje Polsko-Czeskie Towarzystwo Naukowe, grupujące w swych szeregach badaczy z różnych dziedzin, działaczy społecznych i regionalnych z Polski, Czech, a także Słowacji. W czasie debat, odbywanych zwłaszcza przy okazji corocznych walnych zebrań Towarzystwa, wyłonił się postulat zorganizowania I Kongre-